

PROMĚNY VENKOVSKÝCH ZAHRAD Z POHLEDU VČELAŘKY

TRANSFORMATIONS OF COTTAGE GARDENS FROM A BEEKEEPER'S PERSPECTIVE

Libuše Vlasáková^{1,2}

¹ Ministerstvo životního prostředí, Vršovická 65, 100 10 Praha 10, Česká republika

² SOU včelařské – Včelařské vzdělávací centrum, o.p.s., Slatiňanská 135, 538 25 Nasavrky, Česká republika

Abstrakt

Venkovská zahrada je lidmi upravený pozemek kolem venkovské chalupy s uměle vysázenou vegetací a dekorativními, ale funkčními doplňky. Z hlediska včel bylo druhové složení pěstovaných rostlin ve venkovských zahradách v minulosti příznivé. Z pohledu včelařského nabízejí současné venkovské zahrady včelám i dalšímu opylujícímu hmyzu mnohem menší škálu nektarodárných a pyloárných rostlin. Roste nabídka cizokrajných, u nás nepůvodních rostlin. Trendem jsou tzv. bezúdržbové zahrady s minimálním zastoupením kvetoucích květů, tedy pro včely naprosto nevhodné prostředí. Změny venkovských zahrad jsou popisovány na základě vlastního pozorování autorky článku, která je zároveň včelařka a učitelka včelařství v oboru Včelí pastva a Včela a životní prostředí, a na základě dotazníkového šetření mezi studenty SOU včelařského v Nasavrkách.

Klíčová slova: rostliny, včely, včelaření, včelí pastva, zahrada

Abstract

A cottage garden is a piece of land around a country cottage, cultivated by humans, with artificially planted vegetation and decorative but functional accessories. From the point of view of bees, the species composition of cultivated plants in cottage gardens was favorable in the past. From the point of view of beekeeping, current cottage gardens offer bees and other pollinating insects a much smaller range of nectar-bearing and pollen-bearing plants. The range of exotic, non-native plants in our country is growing. The trend is so-called maintenance-free gardens with a minimal representation of flowering flowers, i.e. an environment completely unsuitable for bees. The changes in cottage gardens are described based on the author of the article, who is also a beekeeper and a beekeeping teacher in the field of Beekeeping and Bees and the Environment, and based on a questionnaire survey among students of the Secondary Vocational School of Beekeeping in Nasavrky.

Keywords: bee, beekeeping, bee pasture, garden, plants

TEXT

Venkovská zahrada je lidmi upravený pozemek kolem venkovské chalupy s uměle vysázenou vegetací a dekorativními, ale funkčními doplňky. Venkovská zahrada je typická barevností. Je to rázovitý rustikální styl zahrady, který používá neformální design, tradiční materiály, husté výsadby. Venkovská zahrada většinou zahrnuje předzahrádku, která přechází v různě široký pás kolem domu, aby nakonec vyústila v zahradu za domem, která ponejvíce sloužila jako ovocný sad. V minulosti ve venkovské zahradě převažovala část užitková a tzv. jedlá zahrada.

Zcela běžnou a přirozenou součástí venkovské zahrady byla v minulosti včelstva. Med byl často jediným dostupným sladidlem a včelí vosk byl vysoce ceněn pro výrobu svící. Úly (v daleké minulosti často dřevěné kláty nebo slaměné úly, později dřevěné úly) se umísťovaly do tichých koutů zahrady, často pod ovocné stromy, které včely na jaře opylovaly. Zemědělci a zahrádkáři si byli vědomi, že včely jsou nezbytné pro vysokou úrodu ovoce (třešně, jabloně, švestky). Včelaření bylo často koníčkem celých generací a včely byly vnímány jako symbol pilnosti a čistoty i symbolem zdravého životního prostředí a úzkého sepětí člověka s přírodou.

Druhové složení pěstovaných rostlin ve venkovských zahradách v minulosti bylo pro včely příznivé. Na předzahrádce hospodyně pěstovaly byliny a polévkové koření, uprostřed bývala jablůňka. V ovocném sadu rostly staré odrůdy jablek, hrušní, třešně. U plotu bývaly lísky a ořešáky. Z drobného ovoce byly na zahradách rybíz, angrešty, maliny a ostružiny. Všechny uvedené druhy jsou pro včely velmi významným zdrojem pastvy. Vesměs se jednalo o rostliny čeledi hluchavkovité (*Lamiaceae*) – šalvěj, meduňka, máta, dobromysl, bukvice lékařská, mateřídouška, srdečník obecný, jablečník, yzop, bazalka), růžovité (*Rosaceae*) – růže šípková, maliník, ostružiník, jahodník, ovocné stromy, slézovité (*Malvaceae*) – sléz, lípa). Mnohé z těchto rostlin jsou rovněž rostliny léčivé, hojně využívané v lidovém léčitelství.

Z včelařského hlediska byly pěstované druhy stromů, keřů i bylin velmi příznivé a původní venkovské zahrady poskytovaly včelám celkem rozmanitou včelí pastvu, tj. soubor rostlin, které poskytují včelám nektar a pyl a případně medovici.

Jako prakticky všechno, tak i venkovské zahrady se proměňují v čase, mění se jak jejich architektonické pojetí, tak i význam, a v souvislosti s tím i zastoupení rostlin, a to jak dřevin, tak keřů i bylin. Důvodem je změna stylu života venkovských obyvatel, vyklidňování venkova, naopak osídlování příměstských vesnic městskými obyvateli, široká nabídka ovoce a zeleniny v obchodech, nedostatek času, ale i lenost. Z převážně užitkových a jedlých se venkovské zahrady mění na zahrady okrasné. Trendem jsou tzv. bezúdržbové zahrady s minimálním zastoupením kvetoucích květů. Převládají jehličnany, rododendrony, okrasné keře. Typický je na krátko sřezaný trávník bez jakýchkoliv kvetoucích rostlin. Živé ploty jsou nejčastěji tvořeny tujími.

TEXT

A cottage garden is a man-made plot of land around a country cottage with artificially planted vegetation and decorative but functional accessories. A cottage garden is typically colorful. It is a distinctive rustic garden style that uses informal design, traditional materials, and dense plantings. A cottage garden usually includes a front garden that transitions into a belt of varying width around the house, eventually leading to a garden behind the house, which mostly served as an orchard. In the past, the cottage garden was dominated by a utilitarian and so-called edible garden.

In the past, bee colonies were a common and natural part of a cottage garden. Honey was often the only sweetener available, and beeswax was highly valued for candle making. Beehives (in the distant past, often wooden logs or straw hives, later wooden hives) were placed in quiet corners of the garden, often under fruit trees, which the bees pollinated in the spring. Farmers and gardeners were aware that bees were essential for a high harvest of fruit (cherries, apples, plums). Beekeeping was often a hobby for entire generations, and bees were perceived as a symbol of diligence and purity, as well as a symbol of a healthy environment and a close connection between man and nature.

The species composition of cultivated plants in cottage gardens in the past was favorable for bees. In the front garden, housewives grew herbs and soup spices, in the middle there was an apple tree. In the orchard there were old varieties of apples, pears and cherry trees. There were hazel and walnut trees by the fence. Of the small fruits in the gardens, there were currants, gooseberries, raspberries and blackberries. All the listed species are a very important source of pasture for bees. They were mostly plants of the *Lamiaceae* family (sage, lemon balm, mint, sage, common beech, thyme, common heartwort, apple tree, hyssop, basil), *Rosaceae* (rosehip, raspberry, blackberry, strawberry, fruit trees), *Malvaceae* (mallow, lime). Many of these plants are also medicinal plants, widely used in folk medicine.

From a beekeeping point of view, the cultivated species of trees, shrubs and herbs were very favorable and the original cottage gardens provided bees with a diverse bee pasture, i.e. a set of plants that provide bees with nectar and pollen and possibly honeydew.

Like practically everything, cottage gardens change over time, both their architectural concept and their meaning change, and in connection with this, the representation of plants, both woody plants, shrubs and herbs. The reason is the change in the lifestyle of rural residents, the depopulation of the countryside, in contrast, the settlement of suburban villages by city dwellers, a wide range of fruits and vegetables in shops, lack of time, but also laziness. Cottage gardens are changing from mainly utilitarian and edible to ornamental gardens. The trend is so-called maintenance-free gardens with a minimal representation of flowering plants. Conifers, rhododendrons, ornamental shrubs predominate. A short-kept lawn without any flowering plants is typical. Hedges are most often made of thuja.

VÝSLEDKY

Z pohledu včelařského nabízejí současné venkovské zahrady včelám i dalšímu opylujícímu hmyzu mnohem menší škálu nektarodárných a pylodárných rostlin. Roste nabídka cizokrajných u nás nepůvodních rostlin. Mnohé kvetoucí rostliny jsou plnokvěté, pro opylující hmyz ale bezcenné. Ekologicky smýšlející zahrádkáři a chalupáři vysévají směsi kvetoucích luk, ale celkově je nabídka pastvy méně pestrá.

Další proměny zahrad lze předpokládat s postupem klimatické změny.

RESULTS

From a beekeeping perspective, contemporary country gardens offer bees and other pollinating insects a much smaller range of nectar-bearing and pollen-bearing plants. The supply of exotic plants that are not native to our country is growing. Many flowering plants are full-flowered, but worthless in pollinating insects. Ecologically minded gardeners and cottagers sow mixtures of flowering meadows, but overall, the range of pastures is less diverse.

Further changes in gardens can be expected as climate change progresses.

REFERENCE

LLOYD, Christopher; BIRD, Richard. 1995. *The Cottage Garden*. Londýn: A Dorling Kindersley Limited. ISBN 80-7181-412-1

Contact Information / Kontaktní údaje

Libuše Vlasáková: libuse.vlasakova@mzp.gov.cz, libusevlasakova@email.cz